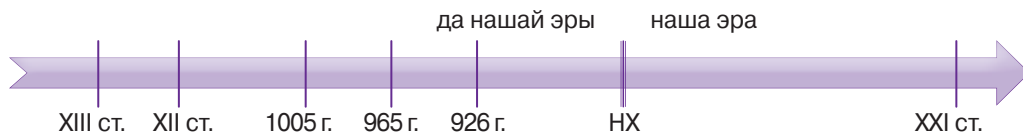

§ 23. Старажытная Палесціна

?! 1. Успомніце, што такое мнагабожжа. **2.** Якім багам пакланяліся вядомыя вам народы старажытнасці? З якімі мэтамі будавалі храмы?

«Веды шмат месца не займаюць». Гэта прыказка створана яўрэямі — народам, які вывучае сваю старажытную гісторыю па Бібліі. Запаведзямі, расказанымі ў Бібліі, кіруюцца сёння мільёны людзей ва ўсім свеце. Дзе жылі і чым займаліся яўрэі? Якія дзяржавы стварылі? У чым асаблівасці іх рэлігійных вераванняў?

1. Прыродныя ўмовы. *Палесціна* — невялікая краіна, размешчаная на поўдзень ад Фінікіі. Прырода гэтай краіны суровая і разнастайная. Тут можна сустрэць невысокія горы і ўзгоркі. Нагор'е перамяжоўваецца аазісамі і ўрадлівымі далінамі. Урадлівая нізіна цягнецца ўздоўж Міжземнага мора. На поўначы падымаюцца накрытыя снегам вяршыні, а з поўдня і ўсходу падступаюць выпаленыя сонцам пустыні. Насельніцтва спрадвечу займалася земляробствам і жывёлагадоўляй. Жыццё было цяжкім і небагатым. Месцы Палесціны, дзе нарадзіўся, жыў і прапаведаваў Ісус Хрыстос, называюць Святой Зямлёй.

▲ Старажытныя яўрэі

✓ Апішыце адзенне людзей на малюнку.

і ўсходу падступаюць выпаленыя сонцам пустыні. Насельніцтва спрадвечу займалася земляробствам і жывёлагадоўляй. Жыццё было цяжкім і небагатым. Месцы Палесціны, дзе нарадзіўся, жыў і прапаведаваў Ісус Хрыстос, называюць Святой Зямлёй.

2. Паходжанне яўрэяў. Першапачаткова яўрэі жылі на паўднёвым захадзе Месапатаміі, за ракой Еўфрат. У пошуках урадлівых зямель і паш яны качавалі па прасторах Пярэдняй Азіі. Сусед-

Помнік цару Давіду ў Іерусаліме ►

✓ Што прынесла Давіду славу і прызнанне народа?
Як гэта адлюстравана ў скульптар?

нія народы называлі іх «людзьмі, якія прыйшлі з-за ракі» («ібрым», або «яўрэі»). У XIII—XII ст. да н. э. яўрэі атабарыліся ў Палесціне. Тут ім прыйшлося весці барацьбу з мясцовым насельніцтвам. Асабліва ўпартай яна была з *філістьмлянамі*, якія сюды прыйшлі і ад імя якіх паходзіць назва Палесціны.

3. Царства Ізраіль. Сумесная барацьба з'ядноўвала старажытнаяўрэйскія роды і плямёны. У канцы XI ст. да н. э. яны аб'ядналіся і ўтварылі сваё царства — *Ізраіль*. Знакаміты цар *Давід* быў правіцелем Ізраіля ў **1005—965 гг. да н. э.** Ён заваяваў горад Іерусалім і абвясціў яго сталіцай Ізраільскага царства. Давід быў не толькі палкаводцам, але і выдатным музыкам і паэтам. Яго псалмы-песні ўвайшлі ў адну са святых кніг яўрэяў, і імі да гэтага часу захапляюцца людзі.

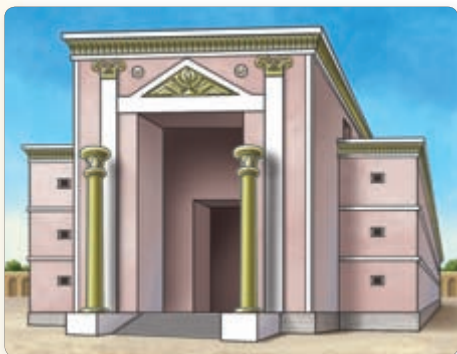

с. 137–138

Самым знакамітым і мудрым у гісторыі Ізраіля лічыцца сын Давіда цар *Саламон*. У яго цараванне (965—926 гг. да н. э.) Іерусалім ператварыўся ў найбагацейшы горад таго часу. Саламон пабудаваў першы храм у Іерусаліме. У ім змясцілі рэлігійныя святыні яўрэяў.

4. Распад Ізраільскага царства. Пасля смерці Саламона Ізраіль распаўся на два царствы. За адным захавалася ранейшая назва. Іншае стала называцца *Іўдзеяй*. Каля 200 гадоў абодва царствы варагавалі адно з адным. Саслабленыя, яны сталі лёгкай здабычай заваёўнікаў. Асірыя заваявала Ізраільскае царства, Вавілонія — Іўдзейскае.

5. Рэлігія яўрэяў. Як і іншыя народы Старажытнага Усходу, яўрэі былі язычнікамі. Але ў *XI ст. да н. э.* яны першымі

✦ Храм Саламона. *Рэканструкцыя*

- ✓ Храм разбураны вавілонянамі на чале з Навухаданосарам ў 586 г. да н. э. і адноўлены ў V ст. да н. э.

перайшлі ад многабожжа да *адзінабожжа*, сталі шанаваць аднаго Бога — *Яхве*. Яўрэі ведалі, што ўсемагутны Яхве быў творцам неба, зямлі, усяго, што на ёй існуе. Ён даў людзям дзесяць *запаведзяў* — правілаў, па якіх неабходна жыць. Гэтыя правілы былі запісаны на каменных плітах — скрыжальных. Іх Бог уручыў правадыру яўрэяў *Майсею*.

Найважнейшыя запаведзі такія: верыць у аднаго Бога — Яхве і не вымаўляць дарэмна (марна) яго святое імя, шанаваць бацьку і маці, не красці, не хлусіць і не забіваць чалавека. Вінаватага спасцігне Божая кара. Яўрэі верылі ў тое, што яны заключылі з Яхве *запавет*, г. зн. дагавор. Яны пагадзіліся выконваць усе запаведзі, запісаныя на скрыжальных. І верылі ў тое, што Бог абяцаў ім за гэта багаты край — Палесціну, дастатак і шчасце. Рэлігійныя вераванні старажытных яўрэяў выкладзены ў свяшчэнных кнігах. У іх змяшчаюцца таксама яўрэйскія паданні пра даўніну, разважанні мудрацоў, старажытныя законы і звычаі. Хрысціяне назвалі іх *Старым Запаветам* і ўключылі ў сваю свяшчэнную кнігу — *Біблію*.

ПАДВЯДЗЁМ ВЫНІКІ

♦ На тэрыторыі Палесціны яўрэі стварылі дзяржаву Ізраіль. ♦ Найвышэйшага росквіту дзяржава дасягнула ў перыяд праўлення цароў Давіда і Саламона. ♦ На тэрыторыі Палесціны ўпершыню ў гісторыі ўсталявалася адзінабожжа. ♦ Яўрэі стварылі Стары Запавет — першую частку Бібліі.

- ? 1. Апішыце месцазнаходжанне Палесціны. Якія дзяржавы з ёй суседнічалі? 2. З кім і чаму яўрэям давалося весці барацьбу за свае землі? Якія вынікі мела гэта барацьба? 3. Якія правіцелі садзейнічалі росквіту Ізраіля? Дзякуючы якім справам і ўчынкам яны ўвайшлі ў гісторыю? 4. У чым заключаецца адрозненне язычніцтва ад адзінабожжа? 5. Раскрыце сэнс паняцця «скрыжалі». Якое значэнне мелі законы Яхве для яўрэяў?

Выкарыстоўваючы дадатковыя крыніцы інфармацыі, высветліце: ці існуе сёння Храм Саламона ў Іерусаліме? Што такое Сцяна плачу? Што азначаюць крылатыя выразы «Саламонава рашэнне», «суд Саламона»?

МУДРЫЯ ДУМКИ ЦАРА САЛАМОНА

Добрае імя лепшае за вялікае багацце, і добрая слава лепшая за серабро і золата.

Мудрыя маўчаць, таму неразумныя могуць здацца мудрымі, калі будуць маўчаць.

Прыкладзі сэрца тваё да вучэння і вушы твае да разумных слоў.

Лепш веды, чым адборнае золата; таму што мудрасць лепшая за жэмчугі і нішто з жаданага не параўнаецца з ёю.

Якая з гэтых думак блізкая вам і чаму?

Абагульненне да глаў «Старажытны Егіпет» і «Пярэдня Азія ў старажытнасці»

Вучоныя ўстанавілі, што першыя цывілізацыі ўзніклі каля 5 тысяч гадоў назад ва ўрадлівых далінах вялікіх рэк. Адной з такіх цывілізацый з'яўляецца Старажытны Егіпет. Дзякуючы разлівам Ніла, які нясе ўрадлівы глей, і ўпартай працы землепрабаў квітнела жыццё ўсёй дзяржавы.

На чале старажытнаегіпецкай дзяржавы стаяў фараон. Апорай яго ўлады былі шматлікія чыноўнікі і войска. Фараону беспярэчна падпарадкоўваліся ўсе падданыя — багатыя і бедныя. Пры Тутмасе III Старажытны Егіпет ператварыўся ў моцную дзяржаву, куды бясконцым патокам цяклі багатствы і рабы.

У IV тысячагоддзі да н. э. шумеры першымі заснавалі гарады-дзяржавы ў Месапатаміі і вынайшлі пісьменнасць. Побач з шумерамі жылі старажытныя акадцы. Іх цар Саргон Старажытны стварыў першую пастаянную армію і вялікую дзяржаву.

У эпоху праўлення Хамурапі Вавілонскае царства стала самай моцнай і развітой дзяржавай Пярэдняй Азіі. А законы, створаныя гэтым правіцелем, дайшлі да нашых дзён.

У VII ст. да н. э. асірыйскія войскі захапілі і разбурылі Вавілон. Асірыйскія цары падпарадкавалі сабе значную частку Пярэдняй Азіі. Але пабудаваная на захопах Асірыйская дзяржава праіснавала нядоўга. Дасягнуць былой магутнасці Вавілон змог пры цары Навухаданосары. Пры ім былі ўзведзены магутныя сцены Вавілона і перабудаваны храм бога Мардука.

Персы стварылі вялікую дзяржаву ад Ніла да Інда. Для таго каб воля цара была вядомая ўсім жыхарам краіны, была пабудавана «царская дарога». Днём і ноччу несліся па ёй ганцы, перадаючы царскія пасланні адзін аднаму як эстафету.

Фінікійцы заснавалі гарады-дзяржавы і вялікую колькасць калоній па берагах Міжземнага мора. Менавіта яны сталі стваральнікамі пурпуровай фарбы і алфавіта.

Старажытныя яўрэі зрабілі важны ўклад у гісторыю чалавечай культуры. У Старажытнай Палесціне ўзнікла дзяржава Ізраіль і ўсталявалася адзінабожжа. Быў створаны Стары Запавет — першая частка Бібліі.

Практычны занятак

1. Работа са стужкай часу.

Начарціце стужку часу. Адзначце на ёй падзеі, пералічаныя ў заданнях.

Выканайце разлікі.

1. Колькі гадоў назад пала Ніневія?
2. Чыё праўленне было больш працяглым: Хамурапі або цара Давіда? На колькі гадоў?
3. Колькі стагоддзяў прайшло паміж праўленнем акадскага цара Саргона і ўтварэннем Хецкага царства?
4. Колькі гадоў прайшло паміж заключэннем мірнага дагавора хетаў і егіпцянаў і падзеннем Хецкай дзяржавы?

II. Класіфікацыя паняццяў.

Размяркуйце тэрміны і паняцці ў адпаведных слупках табліцы.

Егіпет	Вавілонія	Асірыя	Хецкая дзяржава	Персія	Фінікія	Палесціна
--------	-----------	--------	-----------------	--------	---------	-----------

Сатрап, фараон, «вісячыя сады», філістымляне, алфавіт, найстаражытнейшыя пісьменныя законы, Біблія, «забыты народ», папірус, «Вароты бога», піраміды, калоніі, Стары Завет, сфінкс, вынаходства сядла, пурпуровая фарба, вароты багіні Іштар, ільвіныя вароты, «цар цароў», скрыжалі.

III. Запоўніце параўнальную табліцу.

Пытанні для параўнання	Хецкая дзяржава	Асірыйская дзяржава	Персідская дзяржава	Егіпецкая дзяржава
Калі існавала?				
Якія краіны і народы заваявала?				
Якой была будова арміі?				
Чаму распалася?				
Чым праславілася?				

Абмяркуйце вынікі з аднакласнікамі. Зрабіце вывад.

IV. Творчыя заданні.

1. Назавіце найбольш важныя, на ваш погляд, дасягненні егіпцяў і народаў Пярэдняй Азіі. Дакажыце свой пункт гледжання. Падбярыце для кожнай дзяржавы тры сімвалы, якія найбольш поўна адлюстроўваюць яго старажытную гісторыю.

2. Хто з выдатных правіцеляў дзяржаў Егіпта і Пярэдняй Азіі вам асабліва запамніўся? Выкарыстоўваючы дадатковыя крыніцы інфармацыі, падрыхтуйце паведамленне і прэзентацыю (5—6 слайдаў) пра гэтага гістарычнага дзеяча.